

**ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ
УЧЕНЬ**
**THEORY AND HISTORY OF THE STATE AND LAW; HISTORY OF POLITICAL AND
LEGAL STUDIES**

<https://doi.org/10.26565/2075-1834-2026-41-01>

УДК 340.1:341.7:327.82](477)"653/654"(091)

БОЙКО І. Й.

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри історії держави, права та політико-правових учень юридичного факультету
E-mail: igor.boiko@lnu.edu.ua ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8444-6787>
Львівський національний університет імені Івана Франка.
м. Львів, 79000, вулиця Університетська, 1

**ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ ДИПЛОМАТІЇ
В УКРАЇНІ ТА ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ У СУЧАСНИХ УМОВАХ**

АНОТАЦІЯ. У статті проаналізовано етапи становлення та розвитку дипломатії в Україні від найдавніших часів до сучасності. Проаналізовано історичний досвід організації зовнішньополітичної діяльності української держави в різні історичні періоди, визначено ключові тенденції та закономірності розвитку дипломатичних інституцій.

Зазначено, що дипломатична діяльність становить невід'ємний елемент міжнародних відносин як системи політичних, економічних, культурних та інших взаємозв'язків між державами, народами та міжнародними організаціями. Дипломатична діяльність у сфері міжнародних відносин зосереджена на вирішенні найважливіших питань зовнішньої діяльності держави, її безпеки, а також питань, що пов'язують різні країни між собою, зокрема переговори і укладення договорів, торгівля, війни та союзи, культурний обмін, спільне вирішення глобальних проблем тощо. Початкові форми становлення міжнародних відносин були простими й практичними, зокрема торгівля (обмін товарами із сусідніми народами), військові контакти (походи, оборона, союзи), угоди між племенами та князями. Із формуванням державності міжнародні відносини ускладнилися, зокрема уклалися міждержавні договори, встановлювалися постійні зв'язки з іншими державами, сформувалася політика союзів і баланс сил. Показано особливості становлення і розвитку дипломатичної діяльності в Державі Антів, Києво-Руській державі, Галицько-Волинській державі, Українській козацькій державі, Українській Народній Республіці за Центральної Ради, Українській державі за Павла Скоропадського, Українській Народній Республіці за Директорії, Західно-Українській Народній Республіці, УРСР, сучасній Україні. Наголошено, що сучасна дипломатична служба України функціонує в умовах глобальних трансформацій і воєнних загроз. Історичний досвід може бути використаний насамперед для захисту національних інтересів. Історія показує, що ефективна дипломатія є ключовим фактором збереження державності. Дипломатична діяльність в умовах війни росії проти України фактично працює як ще один «фронт», поряд із військовим. Діяльність української дипломатії спрямована на залучення міжнародної підтримки, вона забезпечує політичну, фінансову й військову допомогу від партнерів (зокрема Європейського Союзу, НАТО, США, Канада та ін.). Без цієї підтримки Україні було б значно складніше протистояти агресії.

Зазначено, що одним з найважливіших завдань є визначення особливостей і пріоритетів української дипломатії в умовах війни. Українська дипломатія активно працює над формуванням міжнародної коаліції проти агресора. Дипломати працюють над тим, щоб якомога більше держав засуджували дії росії, підтримували санкції та не допомагали їй обходити обмеження. Україна активно ініціює та підтримує санкції проти росії, що послаблюють її економіку, військову промисловість і політичний вплив. Важливою є також інформаційна боротьба за правду на міжнародній арені, зокрема донесення фактів про війну, протидія дезінформації та формування позитивного іміджу України у світі. Попри війну, Україна просувається до членства в Європейському Союзі і поглиблює співпрацю з НАТО, що є стратегічною метою дипломатії. Значна робота української дипломатії зосереджена в гуманітарній сфері. Дипломатія допомагає організовувати обміни полоненими, повернення депортованих громадян, залучення гуманітарної допомоги. Україна працює з міжнародними інституціями, щоб притягнути росію до відповідальності за воєнні злочини та отримати компенсації за завдані збитки. Українська дипломатія в умовах російсько-української війни спрямована на використання всієї сукупності дипломатичних заходів для досягнення безпеки та справедливого миру в Україні. Українська дипломатія не просто доповнює військові зусилля, вона прямо впливає на здатність держави вистояти, зберегти підтримку світу і закласти основу для майбутньої безпеки та відновлення. Серед основних проблем сучасної дипломатії України можна виокремити необхідність подальшої інституційної реформи; ефективна кадрова політика, потреби в цифровізації дипломатичної діяльності, адаптація до нових форматів міжнародної взаємодії. Перспективи розвитку пов'язані

з поглибленням євроінтеграційних процесів, розширенням участі в міжнародних організаціях, впровадженням інноваційних дипломатичних інструментів. Перспективним є новий вид дипломатії – кібердипломатії. Основними пріоритетами роботи у сфері кібердипломатії визначено безпековий вимір – пошук і налагодження контактів з союзниками, протидія дипломатичним та іншим зусиллям ворогів; гуманістичний вимір – захист прав людини, цінностей свободи, автономності і демократії; протидія монополізації, концентрації влади; технологічний вимір: залучення передових технологій, підвищення технологічної спроможності; економічний вимір – розширення можливостей для бізнесу, економічне зростання; правовий вимір – лідерство у створенні і просуванні збалансованих норм щодо регулювання кіберпростору. На думку вчених, такий самий підхід має екстраполюватися і на цифрову політику міжнародних відносин глобального рівня, враховуючи світові тренди та агресивну війну, яку розв'язала росія.

Підсумовано, що історичний досвід розвитку дипломатичної служби України демонструє складний, але послідовний процес становлення національної дипломатії. Від перших міжнародних контактів Києво-Руської держави до сучасної професійної дипломатичної діяльності Україна пройшла шлях інституціоналізації, професіоналізації та інтеграції у світову систему міжнародних відносин. Застосування історичного досвіду є важливим чинником підвищення ефективності сучасної дипломатії, особливо в умовах глобальних викликів. Це дозволяє не лише зберігати національні дипломатичні традиції, а й формувати інноваційні підходи до реалізації зовнішньої політики сучасної України.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: дипломатія, дипломатична діяльність, дипломатичне представництво, міжнародні відносини, українська державність.

Як цитувати: Бойко І. Й. Історичний досвід розвитку дипломатії в Україні та його застосування у сучасних умовах. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, серія «Право»*. 2026. Вип. 41. С. 8-20 . <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2026-41-01>

In cites: I. Y. Boyko (2026) Historical experience of the development of diplomacy in Ukraine and its application in modern conditions. *The Journal of V.N. Karazin Kharkiv National University, Series "Law"*, (41), P. 8-20. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2026-41-01> (in Ukrainian)

Постановка проблеми. В умовах війни росії проти України посилену увагу привертає вивчення історичного досвіду дипломатичної діяльності в Україні та його застосування у сучасних умовах. Врахування історичних уроків є важливим в умовах сучасних геополітичних викликів та боротьби за збереження суверенітету і територіальної цілісності України. Актуальність теми зумовлена необхідністю переосмислення досвіду та традицій української дипломатії в умовах сучасних викликів, зокрема військової агресії, євроінтеграційних процесів і трансформації міжнародних відносин. Вивчення історичного досвіду дипломатичної діяльності в Україні дозволяє глибше зрозуміти механізми міжнародного визнання держави, особливості ведення переговорів із провідними світовими державами, а також роль міжнародних організацій у вирішенні територіальних й політичних конфліктів. Особливого значення ця тема набуває у контексті сучасних міжнародних процесів, коли Україна активно використовує дипломатичні засоби для зміцнення своїх позицій на світовій арені. Крім того, науковий аналіз історичного досвіду дипломатичної діяльності в Україні, її досягнень і прорахунків сприяє формуванню цілісного уявлення про історичні передумови розвитку сучасної української дипломатії. Це дозволяє не лише переосмислити національний історичний досвід, а й визначити можливі напрями удосконалення зовнішньополітичної стратегії сучасної України. Історико-правове

дослідження історичного досвіду дипломатичної діяльності в Україні є актуальним як з наукової, так і з практичної точки зору, оскільки сприяє глибшому розумінню історії міжнародних відносин України та надає цінні історичні уроки для сучасної дипломатії як джерела ефективних управлінських рішень[1].

Стан наукового дослідження теми. Проблематика вивчення історичного досвіду дипломатичної діяльності в Україні висвітлюється у наукових працях українських істориків права, міжнародників, правників, зокрема, М. М. Білоусова, Д. В. Веденєєва, В. І. Головченка, В. Д. Гончаренка, А. М. Зленка М. М. Кобилецького, В. С. Кульчицького, М. Р. Литвина, М. І. Луцького, А. Ю. Мартинова, В. М. Матвієнка, О. М. Мироненка, В. М. Репецького, Б. Й. Тищика та ін., які акцентували увагу на ролі дипломатичної діяльності в різні періоди української державності.

Мета дослідження. Метою дослідження є проаналізувати історичний національний досвід дипломатичної діяльності в Україні, визначити її основні напрями, інструменти та результати у контексті формування та функціонування міжнародних відносин в Україні від найдавніших часів і до сьогодення.

Виклад основного матеріалу. Дипломатія є одним із ключових інструментів реалізації зовнішньої політики держави, забезпечення її національних інтересів і міжнародної безпеки, що передбачає сукупність невоєнних практичних заходів, прийомів і методів, засто-

совуваних з урахуванням конкретних умов і характеру розв'язуваних завдань.

Як відомо, слово «дипломатія» походить від давньогрецького слова «δῖπλωμα» (diploma), що означає «лист» або «документ». У Стародавній Греції такі документи видавали послам для ведення переговорів, вони містили інструкції та грамоти, що засвідчували їхні повноваження. Класичне визначення дипломатії міститься в Оксфордському словнику англійської мови: «Дипломатія – це здійснення міжнародних відносин шляхом переговорів; сукупність засобів, що їх використовують посланці й посланники з метою забезпечення переговорного процесу; праця або мистецтво дипломата»[2]. Англійський дипломат Ернест Сатоу наголошував: дипломатія – це «застосування розуму і такту у веденні офіційних відносин між урядами різних незалежних держав, а ще коротше, ведення справ між державами за допомогою мирних засобів»[3, с.9]. Під дипломатією також розуміють офіційну діяльність глав держав і урядів, міністрів закордонних справ, відомств іноземних справ, дипломатичних представництв за кордоном та державі, делегацій, представництв народної дипломатії на міжнародних конференціях із захисту прав та інтересів держави, його установ і громадян за кордоном та у державі[4, с.214]. З поняттям дипломатії пов'язують мистецтво, тобто вміння, ведення переговорів для запобігання чи врегулювання конфліктів, пошуків компромісів і взаємоприйнятих рішень, розширення і поглиблення міжнародного співробітництва та в самій державі. Через дипломатію реалізується зовнішня функція держави, охорона інтересів держави та її громадян на основі загальноновизнаних норм міжнародного права, особливо дипломатичного і консульського. Виступаючи головним інструментом реалізації зовнішньої політики держави, дипломатія здійснюється не лише через міністра закордонних справ і його виконавчий апарат, але й через парламент, президента, прем'єр-міністра та уряд[3, с.10]. У сучасних умовах ядерної небезпеки, регіональних конфліктів людство почало розуміти, що війна вже не є ефективним та прийнятним засобом вирішення спорів і що лише переговори, лише тонка та вміла дипломатія може врятувати світ від загибелі, а існуючі міжнародні проблеми настільки ускладнилися, що вимагають участі з боку дипломатів[3, с.30]. У зв'язку з цим істотно підвищується роль дипломатичної діяльності та професії дипломата зокрема. Сучасний дипломат покликаний знаходити ефективні формули компромісу, сприяти врегулюванню

конфліктів, запобігати негативному розвитку подій, надавати урядам і главам держав виважені пропозиції та обґрунтовані рекомендації[2].

Дипломатична діяльність становить невід'ємний елемент міжнародних відносин як системи політичних, економічних, культурних та інших взаємозв'язків між державами, народами та міжнародними організаціями. Дипломатична діяльність у сфері міжнародних відносин зосереджена на вирішенні найважливіших питань зовнішньої діяльності держави, її безпеки, а також питань, що пов'язують різні країни між собою, зокрема переговори і укладення договорів, торгівля, війни та союзи, культурний обмін, спільне вирішення глобальних проблем тощо[5, с. 713]. Початкові форми становлення міжнародних відносин були простими й практичними, зокрема торгівля (обмін товарами із сусідніми народами), військові контакти (походи, оборона, союзи), угоди між племенами та князями. Із формуванням державності міжнародні відносини ускладнилися, зокрема укладалися міждержавні договори, встановлювалися постійні зв'язки з іншими державами, сформувалася політика союзів і баланс сил. Наприклад, активні контакти з Візантійською імперією включали не лише війни, а й офіційні угоди та торгівлю.

Із зародженням, становленням та розвитком міжнародних відносин зароджувалася дипломатія. Інститут дипломатії є одним із найстаріших у відносинах між державами. Він виник з розвитком стосунків між державами стародавнього світу, такими, як Ассірія, Вавилон, Єгипет, Індія, Греція, Рим та ін. Історія дипломатії пройшла шлях від тимчасових посольств у давнину до професійних постійних місій. Основи дипломатії закладено у стародавньому світі (міждержавні зносини) та Середньовіччі (династичні шлюби, «право сильнішого»). Класична дипломатія сформувалася у XVII–XVIII ст. (Франсуа де Кальєр), а сучасна дипломатична служба базується на принципах професіоналізму, міжнародного права та захисту національних інтересів[6]. Перші форми дипломатії сформувалися з виникненням племен унаслідок перетину їхніх інтересів (полювання та торгівлі). Важливу роль відігравали візантійська та римська традиції. Спочатку дипломатія не була окремою професією. Її функції виконували князі, дружинники, купці, духовенство. Проте поступово виникають ознаки інституціоналізації дипломатії. Одним з перших сформувалися посольства. Князі відправляли послів до інших держав для налагодження відносин та ін. Важливою складовою

дипломатичної діяльності виділилися писемні договори, зокрема міжнародні угоди, що фіксувалися письмово і визначали правила торгівлі, права купців, умови миру. Згодом виникає династична дипломатія[7].

Зародження дипломатичної діяльності на українських землях сягає давніх часів. Перші форми дипломатії на українських землях з'явилися ще за часів Трипільської культури, протодержавності кіммерійців, Скіфської державності, античних міст-держав Північного Причорномор'я, Боспорського царства. Особливо активізувалася дипломатична діяльність у Державі Антів та Києво-Руській державі. Дипломатична діяльність у Державі Антів (IV–VII ст.) була важливою складовою їхнього політичного життя, хоча й не мала оформлених інституцій у сучасному розумінні. Держава Антів існувала на території між Дністром і Дніпром, активно взаємодіяла з Візантійською імперією як у військовому, так і в дипломатичному плані. Анти укладали союзи проти спільних ворогів (наприклад, проти кочових племен). Візантія іноді виплачувала їм данину або наймала антів як союзників. Анти могли направляти своїх послів до імператора, брали участь у мирних переговорах після воєнних конфліктів, укладали угоди про припинення бойових дій, домовлялися про обмін полоненими. Існували усні договори, що ґрунтувалися на традиціях і присязі. Анти підтримували дипломатичні зв'язки з сусідніми племенами та державами, зокрема готами, гунами, аварами. Ці контакти могли бути як мирними (союзи), так і ворожими. Дипломатичні функції виконували племінні вожді та старійшини. Вони представляли інтереси племені, вели переговори, укладали угоди. Дипломатія антів тісно перепліталася з військовою силою. Союзи часто мали тимчасовий характер, дипломатичні відносини залежали від військової ситуації[8].

Більш упорядкованого розвитку дипломатична діяльність набула у Києво-Руській державі, у якій сформувалися основи зовнішньополітичних відносин, укладалися міжнародні договори та здійснювалися посольські місії. Аналіз історичних західноєвропейських джерел дає підстави для висновку про визнання міжнародного авторитету Києво-Руської держави уже наприкінці VIII – на початку IX ст. Особливу увагу привертає свідчення європейських хронік. Вагомим доказом є свідчення католицького єпископа Пруденція Труаського – автора Бертинської хроніки. За його інформацією, у 838–839 рр. посольство від «народу рос» (мається на увазі посольство від Києво-

Руської держави), приймали візантійський імператор Теофіл та імператор франків Людовик Благочестивий. Згідно з Бертинською хронікою, у 838-839 рр. посольство русів прибуло до Візантії (про це розповідає Бертинська хроніка єпископа Пруденція), метою якого могло бути укладення з імперією вигідної торговельної угоди. У 839 р., на прохання візантійського імператора Філофея, послів від народу рос прийняв король франків Людовик Благочестивий. Головною метою - укладення вигідної торговельної угоди [9]. Це свідчило про визнання Русі як повноцінної держави та її міжнародний авторитет. З цього випливає, що одним з перших документів, який засвідчив дипломатичну діяльність Києво-Руської держави, був договір з Візантією, укладений 838 р. Посольство русів від імені Києво-Руської держави 838 р. уклало вигідну торговельну угоду з Візантійською імперією[10, с.118] Після укладення цієї угоди відбулось дипломатичне визнання Русі, а після походу Русів на Константинополь 860 р. відбулось її утвердження на міжнародній арені як суб'єкта міжнародних відносин.

Києво-Руська держава активно підтримувала міжнародні зв'язки як із сусідніми європейськими народами, так і з потужними імперіями того часу. Стратегічним міжнародним партнером Києво-Руської держави була Візантійська імперія. Русь здійснювала військові походи на Константинополь (907, 911, 941, 944 рр.). Після походів між Руссю і Візантією укладалися вигідні торгові договори. Важливу роль у розвитку міжнародних відносин і становленні дипломатичної діяльності відіграла релігія. З прийняттям християнства Києво-Руська держава стала членом християнської співдружності європейських держав. Київський князь Володимир Великий визначив європейський напрямок розвитку України-Руси, що посилювало дипломатичні контакти з провідними європейськими державами[11, с.59]. Києво-Руська держава підтримувала активні міжнародні відносини не тільки з Візантією, але і з Святим Престолом, Германською імперією, Польщею, Угорщиною, Францією, скандинавськими державами. Києво-Руська держава формувала міжнародний авторитет завдяки активній та виваженій політиці великих князів київських як правителів держави. Особливо розгалуженими і динамічними зовнішні відносини стали в часи правління сина Володимира Святославича, князя Ярослава Мудрого (1019-1054). За великого київського князя Ярослава Мудрого міжнародний авторитет Києво-Руської держа-

ви – України-Руси високо цінували в тогочасних впливових європейських державах, про що свідчать численні руські літописи та європейські хроніки. Правителі багатьох європейських держав вважали за честь поріднитися з великим київським князем. Ярослав Мудрий активно використовував поширений в часи середньовіччя метод здійснення дипломатії – укладання династичних шлюбів. Так, дочка Ярослава – Єлизавета була дружиною норвезького короля Гарольда Грізного, а після його загибелі (1066 р.) вийшла заміж за короля Данії Свена Єстрідсена. Друга дочка Анна була одружена з французьким королем Генріхом I. Після смерті чоловіка 1060 р. стала регентшею під час неповноліття сина Філіппа I і упродовж 15 років фактично правила Францією, підписуючи документи «Анна королева». Третя дочка – Анастасія стала дружиною угорського короля Андраша I. Сестра Ярослава Марія Добронева стала дружиною польського князя Казимира I, а син Ізяслав узяв собі за дружину сестру Казимира Гертруду Олисову. Ці останні шлюбні зв'язки були своєрідною ратифікацією договору, укладеного Ярославом і Казимиром. Згідно з цим договором Русь мала надавати військову допомогу Польщі у боротьбі за повернення Сілезії і приєднання Помор'я, а Казимир мав зобов'язання повернути захоплених раніше Болеславом Хоробрим руських військовополонених і відмовитись від будь-яких претензій на Червенські міста. Ярослав Мудрий справді здійснив кілька військових походів проти повсталі проти Казимира Мазовії, забезпечив урешті-решт її об'єднання з Польщею. Син Ярослава Всеволод був одружений з дочкою візантійського імператора Мономаха – Марією. Сам Ярослав Мудрий був зятем шведського короля Олафа, мав також тісні династичні зв'язки з польським королем Казимиром. Оскільки шлюб у Середньовіччі був формою міждержавних дипломатичних відносин, можна говорити про вагомий роль Русі в міжнародному житті середньовічної Європи[11, с.60-61].

Києво-Руська держава змушена була також розвивати відносини зі степовими народами. Це було викликано постійними конфліктами з кочовими племенами, зокрема з печенігами та половцями. Війни чергувалися з мирними угодами та союзами. Важливу роль у розвитку міжнародних відносин Києво-Руської держави з європейськими та азійськими державами відігравала торгівля по шляху «із варяг у греки», яка поєднувала Русь із Північною Європою.

Активні міжнародні відносини і дипломатична діяльність розвивалися у Галицько-Волинській державі (XIII–XIV ст.), яка була спадкоємницею і наступницею Києво-Руської держави. Галицько-Волинська держава проводила гнучку міжнародну політику. Вона одночасно підтримувала відносини зі Сходом і Заходом, укладала союзи, вела боротьбу за незалежність і намагалася зміцнити свій авторитет у Європі[12, с.69]. Міжнародні відносини Галицько-Волинської держави були активними й добре продуманими, адже ця держава опинилася між могутніми сусідами та змушена була постійно маневрувати між ними. Складне становище Галицько-Волинської держави змушувало її розвивати міжнародні відносини з Золотою Ордою. Це було зумовлено низкою чинників, зокрема після монгольської навали держава визнавала залежність від Орди, руські князі сплачували данину, але намагалися зберігати свою державу, велися спроби послабити ординський вплив через союзи з Європою[13, с.10, 12].

Утвердження Галицько-Волинської держави на міжнародній арені, як повноправного суб'єкта міжнародного права, відбувалося через тривалу збройну боротьбу із сусідніми країнами, які прагнули перетворити її на суб'єкт міжнародних відносин[14]. Так, Данило Романович вів успішні війни проти польських, литовських, угорських, німецьких завоюників, зміцнив західні кордони своєї держави, намагався створити коаліцію європейських країн для боротьби з Золотою Ордою. Це свідчить про те, що Галицько-Волинська держава мала значний вплив у тогочасній Європі та була активним учасником міжнародного життя.

Галицько-Волинська держава підтримувала міжнародні зв'язки з провідними європейськими державами. За правління галицько-волинського князя, а з 1253 р. короля Данила Романовича держава брала активну участь у формуванні європейської політики. Особливо активні зв'язки з європейськими державами розвивав король Данило Романович, зокрема було укладено союзи з Польщею та Угорщиною, зміцнювалися дипломатичні контакти з Папством та ін. Міжнародні та дипломатичні відносини Галицько-Волинська держава розвивала також через торгівлю з країнами Центральної та Західної Європи. Важливими торговими центрами ставали міста, які отримували магдебурзьке право. Укладалися договори й встановлювалися дипломатичні місії. Особливістю міжнародних відносин Галицько-Волинської держави було поєднання залеж-

ності від Орди з незалежною зовнішньою політикою, активне використання дипломатії для виживання держави, орієнтація на Європу.

Після занепаду і розпаду Галицько-Волинської держави, розвиток української дипломатії став особливо помітним після відновлення Української козацької держави. Відновлення української державності розпочалося у першій половині XVI ст., коли українське козацтво поступово сформувало Запорізьку Січ. На початку XVII ст. Військо Запорізьке стає суб'єктом міжнародних зносин, впливовим військово-політичним чинником у Східній і Південно-Східній Європі. У 1594 р. Військо Запорізьке уклало договір з представниками християнського союзу держав «Священною лігою» про спільну боротьбу проти Османської імперії. Січ вперше за свою історію стає повноправним учасником міжнародної коаліції. З обранням гетьманом України Богдана Хмельницького, який «вільно розмовляв польською, руською, турецькою мовами і латиною, мав тонкий і проникливий розум, був терпеливий і хитрий» (Проспер Меріме), а головне - у зв'язку з його військовими перемогами, міжнародні контакти козацтва суттєво активізувалися і розширилися. Вони підтримувалися з Валахією, Молдовою, Трансильванією, Туреччиною та Угорщиною. В ті ж роки, тобто з 1648 до 1654 рр., відбувався процес встановлення зв'язків з Австрією, Англією, Венецією, Персією, Францією, Швецією. Гетьман Б. Хмельницький офіційно представляв Україну в міжнародних відносинах, а керівництво зовнішніми зносинами Війська Запорізького, як тоді офіційно називалася відновлена українська держава, було доручене Генеральному писарю. Важливо підкреслити, що «іноземні держави розглядали вільну Україну як рівноправного суб'єкта міжнародних відносин і охоче вступали з нею у договірні стосунки» [15, с.67]. У своїй резиденції в Переяславі Б. Хмельницький приймав посланців європейських держав, трансильванського князя Георгія Ракоці, послів султана і московського царя. Б. Хмельницький активно вів переговори з Османською імперією, Кримським ханством, Московським царством. Українська козацька держава потребувала міжнародної підтримки. Б. Хмельницький продовжував шукати нових союзників, зокрема, налагоджував дипломатичні контакти зі Швецією, яка давно вже ворогувала і вела війну з Річчю Посполитою. Швеція намагалась схилити Україну до розриву з Московією, з якою у Швеції теж були ворожі відносини. Однак на такий крок Б. Хмельницький не наважився піти, оскільки на

той час зберігалася складна політична ситуація [11, с.225].

Дипломатія Б. Хмельницького мала багатовекторний характер, адже гетьман прагнув балансувати між різними центрами політичних сил, щоб забезпечити незалежність Гетьманщини. Ключовим моментом стала Переяславська рада, після якої відносини з Московським царством перейшли у форму протекторату. Це суттєво вплинуло на дипломатичну самостійність держави, яка згодом почала поступово звужуватися. У Гетьманщині дипломатичну діяльність здійснювали спеціальні послы (дипломати), яких називали «посланці» або «послы», генеральна військова канцелярія як центр зовнішніх зносин, було напрацьовано практику укладання міжнародних договорів (універсали, угоди). Важливу роль відігравали старшини та довірені особи гетьмана, які виконували дипломатичні місії. Однак, зусиль гетьмана, в тому числі і дипломатичних, виявилось замало, щоб утвердити Україні незалежність.

Після смерті Б. Хмельницького настав період політичної нестабільності – Руїна (друга половина XVII ст.). У цей час українські гетьмани орієнтувалися на різні держави. Так, Іван Виговський орієнтувався на союз із Польщею (Гадяцький договір), Петро Дорошенко – орієнтація на Османську імперію, Іван Самойлович – проросійський курс. Це свідчить про активну, але нестабільну дипломатію. Особливого розвитку дипломатія досягла за гетьмана Івана Мазепи. Він намагався зміцнити державність Гетьманщини, розірвати відносини з Московією та проводив таємні переговори з Швецією. Кульмінацією стала участь у Північній війні на боці Карла XII. Поразка у Полтавській битві призвела до обмеження державності Гетьманщини. У XVIII ст. дипломатична діяльність Гетьманщини поступово ліквідовується через створення Малоросійської колегії, контроль над зовнішніми зносинами та з скасуванням інституту гетьманства 1764 р. Дипломатична діяльність Української козацької держави була гнучкою та активною, але залежала від геополітичних обставин. Вона стала важливим етапом у розвитку української зовнішньої політики, заклавши традиції державного представництва, переговорів і міжнародних союзів. Водночас ліквідація української державності у XVIII ст. призвела до втрати незалежної дипломатичної діяльності.

Новий етап розвитку дипломатії пов'язаний із подіями Української революції 1917–1921 рр. Генеральний секретаріат як ви-

конавчий орган, уряд, сформований Українською Центральною Радою, звернувся до всіх країн – учасниць воєнних дій і нейтральних держав з нотою, в якій заявив про своє прагнення стати «на шлях самостійних міжнародних відносин»[16, с.59]. Перший орган зовнішньої політики Української Народної Республіки за Центральної Ради – Генеральне секретарство міжнародних справ було створено 22 грудня 1917 р. Саме Українська Народна Республіка за Центральної Ради активізувала повноцінну дипломатичну діяльність. Було відкрито посольства у країнах Європи, укладено Брест-Литовський мир, в січні 1918 р. сформовано Міністерство закордонних справ тощо. У цей час було набуто важливий досвід української дипломатії. Після проголошення IV Універсалу УНР отримала статус суверенної держави. А вже з 1 січня 1918 р. делегація Центральної Ради взяла участь в мирних переговорах у Брест-Литовську. За результатами переговорів було укладено Брест-Литовський договір від 9 лютого 1918 р., який докорінно змінив зовнішньополітичні орієнтири української дипломатії. За угодою Німеччина, Австро-Угорщина, Болгарія та Туреччина визнали незалежність УНР[17, с. 290].

У період Української Держави «Гетьманату» за Павла Скоропадського українська дипломатія посилює свою діяльність. За короткий час в Українській Державі була створена дипломатична служба, сформовано Міністерство іноземних справ у складі двох департаментів: загальних справ і зовнішніх зносин, які поділялися на консульські й дипломатичні відділи. Рада Міністрів 5 травня 1918 р. видала постанову про тимчасові дипломатичні представництва Української Держави в Німеччині, Австрії, Угорщині, Туреччині, Болгарії та Румунії. Через кілька днів було затверджено закон «Про заснування посад військово-морських агентів у складі посольств Української Держави»[16, с.77]. Зокрема, Україна намагалася налагодити мирні відносини з нейтральними державами, проводячи переговори з Голландією, Данією, Італією, Іраном, Іспанією, Швейцарією, Швецією та ін. Загалом Українська держава встановила дипломатичні відносини з 12 країнами і відкрила за кордоном 50 консульств. Для прискорення цього процесу навесні 1918 р. почали діяти 10-тижневі курси консульських працівників для осіб з вищою юридичною та економічною освітою[3, с.34]. Відносини з Німеччиною й Австро-Угорщиною були в центрі уваги української дипломатії з огляду на реальні політичні обставини, зокрема зважаючи на

присутність німецьких військ на українських землях. Проте, неминуча поразка Німеччини змусила П. Скоропадського шукати міжнародні контакти з Антантою, що відповідно змінило орієнтири гетьманської дипломатії[16, с.78-79].

Відновлена у грудні 1918 р. українська республіканська державність (у формі Української Народної Республіки під проводом Директорії) з самого початку заявила про бажання всебічно розвивати міжнародні контакти, проводити незалежну зовнішню політику[18, с.92]. У «Декларації Української Директорії, що зробила Директорія» від 26 грудня 1918 р. зазначено «в сфері міжнародних відносин Директорія стоїть на ґрунті цілковитого нейтралітету і бажання мирного співжиття з народами всіх держав. Ставлячи перед собою великі та складні завдання, Директорія хотіла би всі здорові трудові сили свого народу вжити не на криваву боротьбу з сусідами, а на утворення нового життя в краю та на зведення порядку і ладу, так бажаного всім працюючим»[19]. У контексті розвитку міжнародних відносин Директорія звернулася «До народів всього світу та їх правительств» від 28 грудня 1918 р., де наголосила про прагнення керівництва республіки будувати відносини з навколишнім світом на цивілізованих засадах і загальновизнаних нормах міжнародного права: «...Директорія від імені Народної Республіки України приносить братній привіт всім народам світу і їх урядам, і бажає жити в добрій, дружній згоді з ними. Всі міжнародні зобов'язання, всі вимоги міжнародного права являються обов'язковими для України, і спадщина на бувшій Росії в міжнародних стосунках, пропорційно силам України, переходить до останньої. В момент свого визволення український народ керуючись ідеалами всесвітнього братерства народів, ...прямує до дружби та приязні зо всіма своїми близькими та далекими сусідами, опираючись на принцип самовизначення народів...»[18, с.93].

Миролюбний характер зовнішньої політики УНР підкреслював і Універсал Трудового Конгресу від 28 січня 1919 р. «Конгрес Трудового Народу України запевняє перед усім світом, що український народ бажає мира з усіма народами і немає думки забрати під свою владу чужі землі, але він не допустить ніяких замахів від якої б не було держави на свою цілість, самостійність і незалежність. Не тільки протестами, але й оружною силою трудове селянство й робітництво покаже, що український народ не потерпить над собою насильства і кривди. Конгрес Трудового Народу

України, стоячи за самостійну Українську Народню Республіку, для рятування землі і волі закликає щирих синів землі Української стати кріпко до зброї під стяг славного війська Директорії Народньої Республіки»[20]. За Директорії зросла кількість держав, що визнали Україну, зокрема Білорусь, Ватикан, Іспанія, Латвія, Литва, Угорщина, Чехословаччина, союз народів Північного Кавказу, Естонія та Ліга Націй. За доби Директорії УНР значно розширилась дипломатична присутність України за кордоном. При цьому збільшилася не тільки кількість країн, в яких УНР запровадила свої дипломатичні представництва, а і зросла номенклатура організаційних типів закордонних установ. До іноземних держав відряджалися посольства, надзвичайні дипломатичні місії, військово-дипломатичні місії, тимчасові дипломатичні інституції - делегації на переговори, до міжнародних форумів і організацій[18, с.93].

Активну зовнішньополітичну діяльність здійснювала Західно-Українська Народна Республіка (ЗУНР). Важливе завдання покладалося на дипломатичну діяльність ЗУНР, яка була важливою складовою її державотворчого процесу та боротьби за міжнародне визнання в умовах післявоєнного переділу Європи. Вона розгорталася в складному геополітичному контексті, зумовленому наслідками Першої світової війни та формуванням нової системи міжнародних відносин. Головною метою зовнішньої політики ЗУНР було досягнення міжнародного визнання її державної незалежності, забезпечення територіальної цілісності, насамперед щодо Галичини як споконвічної української території, заручення підтримкою великих держав у протистоянні з Польщею, налагодження політичних та економічних зв'язків із іншими державами та ін.

Дипломатичні делегації ЗУНР намагалися довести право українців на самовизначення та державну незалежність. Основною метою було визнання державності та запобігання передачі Галичини до складу Польщі. Наслідком активної зовнішньополітичної діяльності ЗУНР стало відкриття дипломатичних посольств в Австрії, Угорщині та Німеччині й дипломатичних представництв у Чехословаччині, Канаді, США, Бразилії, Італії та інших державах. Ці спеціальні дипломатичні місії виконували функції представництва інтересів держави та пошуку міжнародної підтримки. Насамперед керівництво ЗУНР намагалось використати дипломатичні засоби щодо визнання західним світом Української держави і виходу з міжнародної ізоляції. Зовнішньополітичну

службу ЗУНР очолював М. Лозинський, який брав активну участь в найважливіших дипломатичних переговорах у Галичині та Парижі (Франція). Вже 1 листопада 1918 р. Українська Національна Рада (далі - УН Рада) як представницький орган ЗУНР спробувала розіслати телеграфом у різні країни ноти. Проте, як стверджує провідний український історик Микола Литвин, «засоби зв'язку західних держав відмовилися вступати у будь-які контакти з урядом держави, якої не існує»[21, с. 258]. Врятувати ситуацію вдалось завдяки шведському урядові та його посольствам, які передали державам світу ноти президента УН Ради Є. Петрушевича, у тому числі і до Києва, в австро-угорське посольство та ін. А вже 21 листопада 1918 р. посол Української Народної Республіки у Швейцарії Є. Лукасевич вручив послові США ноти гетьманського посла у Відні В. Липинського до Польської ліквідаційної комісії у Кракові з протестом проти фальсифікації подій у Львові польськими політичними діячами. У цій ноті В. Липинський наголошував, що українці в Галичині утворили свою державу згідно з принципами самовизначення націй, проголошеними президентом США В. Вільсоном[22, с.45].

Протягом наступних місяців керівництво ЗУНР неодноразово апелювало до країн Заходу, посиляючись саме на «14 пунктів» В. Вільсона і загрозу поширення радянсько-більшовицької влади, покладаючи найбільші свої надії на Вашингтон, авторитет якого у світі швидко зростав. Українська Національна Рада 26 жовтня 1918 р. надіслала свою першу дипломатичну ноту безпосередньо президенту США В. Вільсону, яка була першим дипломатичним документом. Нота розпочиналася повідомленням про утворення 19 жовтня 1918 р. Української держави на землях Австро-Угорщини, населених українцями. Далі йшлося про те, що 18 жовтня 1918 р. державний секретар США звернувся з нотою до МЗС Австро-Угорщини із повідомленням, що їй відмовлено в участі у мирних переговорах, натомість запрошуються чехословаки, південні слов'яни і поляки, і що чомусь «тільки ті народи мають право рішати про свою долю»[23, с. 269-270]. УН Рада звертала увагу президента на те, що Державний департамент США випустив з уваги чотири з половиною мільйонний український народ, і що «ця різниця між народами імперії неміло нас вразила», оскільки це суперечить ідеї самого президента США про право на самовизначення всіх культурних націй, як і щодо створення союзу вільних народів і тривалого миру в Європі на

підставі національної і демократичної свободи. З огляду на це «український нарід має тому певну підставу думати, що може примінити і до себе проголошені Паном Президентом права на самоозначення»[23, с.270].

Далі у ноті подавалися найважливіші етапи з історії державності української нації від часів Києво-Руської держави та її спадкоємниці Галицько-Волинської держави. Зазначалося, що український народ був позбавлений державності агресивними, міцнішими сусідніми державами, його «будуччина ще непевна, його тяжко і немилосердно гноблять його національні вороги поляки і мадяри». Повідомлялося про територію проголошеної 19 жовтня 1918 р. Української держави, національний склад населення. У ноті викладено чітку позицію Української держави у галузі міжнародних відносин, зокрема жити у мирних, приязних стосунках з усіма сусідніми народами, у тому числі з польським. Підкреслювалось, що тільки розмежування території за етнографічним принципом, створення окремих суверенних держав для кожного народу може забезпечити тривалий мир. У ноті застерігалось право західноукраїнських земель на об'єднання з Наддніпрянською Україною в єдиній Українській державі, що відповідало б прагненням всього українського народу, а також право мати «своїх власних заступників на загальній мировій конференції, щоб бути в силі вповні в цілості виконати право самовизначення українського народу»[23, с.270]. Наприкінці ноті зазначалось: «Прохаємо Вас, Пане Президенте, прийняти воскресіння нашої держави до ласкавого відома і взяти демократичний народ України, що перейшов стільки тяжких іспитів, під свою могутню опіку»[23, с.270]. Офіційна реакція президента США на цю та інші ноті і звертання керівників ЗУНР була (і залишається донині) невідомою, жодної відповіді отримано не було, прохань не враховано.

Зовнішньополітична діяльність керівництва ЗУНР була спрямована на протидію викривленням щодо статусу Галичини. Дипломатичні аргументи ЗУНР про те, що Галичина є споконвічною українською територією з переважно українським населенням, були обґрунтованими, проте їх не взяли до уваги західні політичні діячі. У своїй позиції щодо українського народу вони керувалися принципами, далекими від демократизму, гуманізму, справедливості та права націй на самовизначення. До того ж із документів Паризької мирної конференції складалося враження, що керівники Антанти мали доволі поверхнєве

уявлення про українські землі, державу та її народ.

Очевидно, не дала результатів і декларація-звернення до президента В. Вільсона, ухвалена «Українським сеймом США», який відбувся 14–16 січня 1919 р. у Вашингтоні та надіслав президентові документ, подібний за змістом до ноти Української Національної Ради ЗУНР[23, с.259]. Невдовзі зовнішньополітична активність керівництва ЗУНР значно зросла. У листопаді-грудні 1918 р. було відкрито в іноземних столицях 15 дипломатичних представництв та місій. Для протидії польській шовіністичній пропаганді у європейських засобах масової інформації наприкінці 1918 р. у Відні відкрилось Українська пресова служба (УПС). Працівники служби підтримували постійний телефонний, радіо та авіа зв'язок із краєм, вміщували в європейській пресі матеріали про ЗУНР. За їхньою участю було підготовлено і видано англійською та французькою мовами кілька брошур: «Українці і війна», «Війна на Україні і більшовизм», «Чому йде у Східній Галичині війна між українцями і поляками», «Українці і мирова конференція» та ін. УПС організовувала пресконференції і чаювання для іноземних дипломатів і журналістів тощо[23, с. 259].

У 1920–1923 роках дипломатичні представники ЗУНР працювали в одинадцяти країнах Європи та Америки, а делегації брали участь у міжнародних конференціях у Парижі, Женеві, Ризі та Генуї. Основні зусилля було спрямовано на здобуття міжнародної підтримки Франції та Великої Британії, однак галицька дипломатія часто діяла відокремлено від наддніпрянської. Українські делегації неодноразово зверталися з нотами до Паризької мирної конференції та Великої ради амбасадорів, домагаючись визнання ЗУНР як самостійної держави, проте ці пропозиції не були підтримані. 14 березня 1923 р. Рада послів Антанти прийняла рішення, яке закріпило Східну Галичину за Польщею. Попри дипломатичну активність, українським політикам на жаль не вдалося домогтися міжнародного визнання незалежності ЗУНР, і українське питання було вирішено на користь Польщі[11, с. 499].

У радянський період (1922–1991 рр.) Україна формально брала участь у міжнародних відносинах, зокрема була членом ООН, однак її дипломатична діяльність значною мірою контролювалася союзним центром. Водночас цей період сприяв накопиченню професійного досвіду дипломатичних кадрів.

Сучасний етап розвитку дипломатичної служби України розпочався після проголо-

шення незалежності у 1991 р. Важливими етапами стали прийняття Декларації про державний суверенітет (1990 р.), що закріпила право України на самостійну зовнішню політику, формування власної мережі дипломатичних представництв, законодавче закріплення діяльності дипломатичної служби (зокрема Закон України «Про дипломатичну службу»). Україна почала будувати власну дипломатичну систему, зокрема створено сучасне Міністерство закордонних справ України, встановлено дипломатичні відносини з більшістю країн світу, приєднання до міжнародних організацій (ООН, ОБСЄ, Рада Європи). Особливо важливим стало реформування дипломатичної служби у 2018 р., що завершило важливий етап її адаптації до європейських стандартів.

Аналіз історичного та сучасного розвитку дипломатичної діяльності України дозволяє виокремити певні особливості. Насамперед, необхідно констатувати безперервність національних дипломатичних традицій. Навіть за відсутності української держави в певні історичні періоди дипломатична діяльність не переривалася. Історичний розвиток України як частини європейського простору визначає сучасний курс на інтеграцію до європейських структур. Сучасні виклики, включаючи воєнні конфлікти, потребують активного використання дипломатичних механізмів для мобілізації міжнародної підтримки та захисту громадян за кордоном. Історичний досвід свідчить про необхідність підготовки висококваліфікованих дипломатів, здатних діяти в умовах складних міжнародних процесів.

Сучасна дипломатична служба України функціонує в умовах глобальних трансформацій і воєнних загроз. Історичний досвід може бути використаний насамперед для захисту національних інтересів. Історія показує, що ефективна дипломатія є ключовим фактором збереження державності. Дипломатична діяльність в умовах війни росії проти України фактично працює як ще один «фронт», поряд із військовим. Діяльність української дипломатії спрямована на залучення міжнародної підтримки, вона забезпечує політичну, фінансову й військову допомогу від партнерів (зокрема Європейського Союзу, НАТО, США, Канада, Великобританія, Німеччина, Франція, Польща та ін.). Без цієї підтримки Україні було б значно складніше протистояти агресії.

Одним з найважливіших завдань є визначення особливостей і пріоритетів української дипломатії в умовах війни[24]. Українська дипломатія активно працює над формуванням міжнародної коаліції проти агресора. Дипло-

мати працюють над тим, щоб якомога більше держав засудили дії росії, підтримали санкції та не допомагали їй обходити обмеження. Україна активно ініціює та підтримує санкції проти росії, що послаблюють її економіку, військову промисловість і політичний вплив. Важливою є також інформаційна боротьба за правду на міжнародній арені, зокрема донесення правдивих фактів про війну, протидія дезінформації та формування позитивного іміджу України у світі. Попри війну, Україна просувається до членства в Європейській Союз і поглиблює співпрацю з НАТО, що є стратегічною метою дипломатії. Значна робота української дипломатії зосереджена в гуманітарній сфері. Дипломатія допомагає організовувати обміни полоненими, повернення депортованих громадян, залучення гуманітарної допомоги. Україна працює з міжнародними інституціями, щоб притягнути росію до відповідальності за воєнні злочини та отримати компенсації за заподіяні збитки. Українська дипломатія в умовах російсько-української війни спрямована на використання всієї сукупності дипломатичних заходів для досягнення безпеки та справедливого миру в Україні[25]. Українська дипломатія не просто доповнює військові зусилля, вона прямо впливає на здатність держави вистояти, зберегти підтримку світу і закласти основу для майбутньої безпеки та відновлення.

Серед основних проблем сучасної дипломатії України можна виокремити необхідність подальшої інституційної реформи; ефективна кадрова політика, потреби в цифровізації дипломатичної діяльності, адаптація до нових форматів міжнародної взаємодії. Перспективи розвитку пов'язані з поглибленням євроінтеграційних процесів, розширенням участі в міжнародних організаціях, впровадженням інноваційних дипломатичних інструментів. Перспективним є новий вид дипломатії – кібердипломатії. Основними пріоритетами роботи у сфері кібердипломатії визначено безпековий вимір – пошук і налагодження контактів з союзниками, протидія дипломатичним та іншим зусиллям ворогів; гуманістичний вимір – захист прав людини, цінностей свободи, автономності і демократії; протидія монополізації, концентрації влади; технологічний вимір: залучення передових технологій, підвищення технологічної спроможності; економічний вимір – розширення можливостей для бізнесу, економічне зростання; правовий вимір – лідерство у створенні і просуванні збалансованих норм щодо регулювання кіберпростору. На думку вче-

них, такий самий підхід має екстраполюватися і на цифрову політику міжнародних відносин глобального рівня, враховуючи світові тренди та агресивну війну, яку розв'язала росія[26].

Висновки. Історичний досвід розвитку дипломатичної служби України демонструє складний, але послідовний процес становлення національної дипломатії. Від перших міжнародних контактів Києво-Руської держави до сучасної професійної дипломатичної діяль-

ності Україна пройшла шлях інституціоналізації, професіоналізації та інтеграції у світову систему міжнародних відносин. Застосування історичного досвіду є важливим чинником підвищення ефективності сучасної дипломатії, особливо в умовах глобальних викликів.

Це дозволяє не лише зберігати національні дипломатичні традиції, а й формувати інноваційні підходи до реалізації зовнішньої політики сучасної України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Палагусинець, Р.В. Роль дипломатичної служби в формуванні ефективного державного управління зовнішньою політикою держави. Електронне «Державне управління: удосконалення та розвиток». Ефективна економіка, 2020. DOI: 10.32702/2307-2156-2020.2.38
2. Визначення поняття «дипломатія». Роль дипломатії на початку XXI ст. у вирішенні глобальних проблем сучасності. URL: <http://kimo.univ.kiev.ua/DKS/05.htm>
3. Репецкий В. Дипломатичне і консульське право: Підручник. Львів: БАТ «Біблос», 2002. 352 с.
4. Матвієнко В. Дипломатія. *Політична енциклопедія*. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. Київ: Парламентське видавництво, 2011. С.214
5. Мартинов А. Ю. Міжнародні відносини. *Енциклопедія історії України : у 10 т. Т. 6 : Ла – Мі.* / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. Київ: Наукова думка, 2009. С. 713.
6. Дипломатія / В. М. Матвієнко, Д. В. Веденєєв, В. І. Головченко, М. М. Білоусов, А. М. Зленко. *Енциклопедія Сучасної України* [Електронний ресурс] / редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2007. URL: <https://esu.com.ua/article-24350>
7. Історія дипломатії: від давнини до кінця XVIII ст. : навч. посіб для студ. істор. спец. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2014. 77 с.
8. Гутів Б. І. Становлення і розвиток Держави антив як першої форми українського державотворення. *Право України*. 2025. № 1. С. 45-55. DOI: <https://doi.org/10.33498/loou-2025-01-045>.
9. Щодра О. Історична географія України від найдавніших часів до кінця XVIII століття : навч. посіб. / Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів: Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, 2016. 296 с.
10. Бойко І. Й. Встановлення дати заснування Української держави: історико-правові аспекти. *ScienceRise: Juridical Science*. 2017. №1 (1). С. 19-31.
11. Тищик Б. Й., Бойко І.Й. Історія держави і права України : акад. курс: підручник. Київ: Ін Юре, 2015. 808 с.
12. Крип'якевич І. П. Галицько-Волинське князівство / 2-ге вид. із змінами і доповненнями / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України; відп. ред. Я. Д. Ісаєвич. Львів, 1999. 220 с.
13. Кульчицький В., Тищик Б., Бойко І. Галицько-Волинська держава (1199 – 1349): Монографія. Львів : Біблос, 2006. 280 с.
14. Сокурєнко О. Д. Правосуб'єктність України: історико-правове дослідження : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01. Київ, 2009. 16 с.
15. Чухліб Т. В. Організація дипломатичної служби Української козацької держави в середині XVII ст. *Українська козацька держава (1991—2001): збірник наукових статей*. Вип. 8. Черкаси. 2001. С. 67-78.
16. Історія держави і права України: Підручник. У 2-х т. / За ред. В.Я. Тація, А.Й. Рогожина. Т. 2. Кол. авторів: В. Д. Гончаренко, А. Й. Рогожин, О. Д. Святоцький та ін. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2000. 580 с.
17. Мироненко О. М. Світоч української державності. Політико-правовий аналіз діяльності Центральної Ради. Київ: б/в, 1995. 328 с.
18. Веденєєв Д. Система дипломатичного представництва за доби Директорії Української Народної Республіки. 1918-1920 рр. (Організаційно-функціональна побудова). *Україна дипломатична.* / упорядники Л. Губерський, П. Кривонос, Б. Гуменюк, А. Денисенко. Вип. 8. Київ, 2007. С. 92-115.
19. Декларація Української Директорії, що зробила Директорія» від 26 грудня 1918 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0010300-18#Text>.
20. Універсал Трудового Конгресу України. До українського народу. Від 28 січня 1919 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0005300-19#Text>.
21. Литвин М. Українсько-польська війна 1918-1919. Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Ін-т Схід.-Центр. Європи. Львів: [б.в.], 1998. 488 с.
22. Павлюк О. Боротьба України за незалежність і політика США (1917-1923). Київ, 1996. 112 с.
23. Тищик Б. Й. Західно Українська Народна Республіка (1918 – 1923). Історія держави і права. Львів: Тріада плюс, 2004. – 392 с.
24. Особливості і пріоритети української дипломатії в умовах війни. Думки і позиції експертів. Грудень 2024 р. URL: <https://gazumkov.org.ua/images/2024/12/19/2024-PASHKOV-SOCIO-ZP-3.pdf>
25. Українська дипломатія воєнного часу. *Херсонська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Олеса Гончара*. URL: <https://lib.kherson.ua/ukrainska-diplomatiya-voennogo-chasu.htm>.
26. Меженська О. В., Вовк С. О., Новоскольцева Л. О. Українська дипломатія: від незалежності до сучасних викликів. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія історія. Політологія*. 2024. Вип. 39. С. 96-119. URL: <https://visnyk.mu.edu.ua/index.php/politologia/article/view/303/298>

Стаття надійшла до редакції 12.03.2026
Стаття рекомендована до друку 22.04.2026

Переглянуто 19.04.2026.
Опубліковано 30.05.2026

I. Y. BOYKO

Doctor of Law, Professor,
Head of the Department of History of State, Law, and Political-Legal Studies,
Faculty of Law
E-mail: igor.boiko@lnu.edu.ua ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8444-6787>
Ivan Franko National University of Lviv
Lviv, 79000, Universytetska Street, 1

HISTORICAL EXPERIENCE OF THE DEVELOPMENT OF DIPLOMACY IN UKRAINE AND ITS APPLICATION IN MODERN CONDITIONS

ANNOTATION. The article analyzes the stages of formation and development of diplomacy in Ukraine from ancient times to the present. It examines the historical experience of organizing the foreign policy activities of the Ukrainian state in different historical periods and identifies key trends and patterns in the development of diplomatic institutions.

It is noted that diplomatic activity constitutes an integral element of international relations as a system of political, economic, cultural, and other interactions between states, peoples, and international organizations. Diplomatic activity in the field of international relations is focused on addressing the most important issues of a state's external affairs, its security, as well as issues connecting different countries, including negotiations and treaty-making, trade, wars and alliances, cultural exchange, and joint resolution of global problems. Early forms of international relations were simple and practical, such as trade (exchange of goods with neighboring peoples), military contacts (campaigns, defense, alliances), and agreements between tribes and princes. With the formation of statehood, international relations became more complex, including the conclusion of interstate treaties, establishment of permanent relations with other states, and the emergence of alliance policies and balance of power. The article highlights the peculiarities of the formation and development of diplomatic activity in the State of the Antes, Kyivan Rus, the Galicia-Volhynia State, the Ukrainian Cossack State, the Ukrainian People's Republic under the Central Rada, the Ukrainian State under Pavlo Skoropadskyi, the Ukrainian People's Republic under the Directory, the West Ukrainian People's Republic, the Ukrainian SSR, and modern Ukraine. It is emphasized that the modern diplomatic service of Ukraine operates in conditions of global transformations and military threats. Historical experience can primarily be used to protect national interests. History shows that effective diplomacy is a key factor in preserving statehood. Diplomatic activity during the war of Russia against Ukraine effectively functions as another "front" alongside the military one. Ukrainian diplomacy is aimed at securing international support, providing political, financial, and military assistance from partners (in particular the European Union, NATO, the United States, Canada, and others). Without this support, it would be significantly more difficult for Ukraine to resist aggression.

It is noted that one of the most important tasks is to determine the features and priorities of Ukrainian diplomacy in wartime conditions. Ukrainian diplomacy actively works on forming an international coalition against the aggressor. Diplomats strive to ensure that as many states as possible condemn Russia's actions, support sanctions, and refrain from helping it circumvent restrictions. Ukraine actively initiates and supports sanctions against Russia that weaken its economy, military industry, and political influence. An important aspect is also the information struggle for truth in the international arena, including conveying facts about the war, countering disinformation, and shaping a positive image of Ukraine in the world. Despite the war, Ukraine is advancing toward membership in the European Union and deepening cooperation with NATO, which is a strategic goal of diplomacy. Significant efforts of Ukrainian diplomacy are focused on the humanitarian sphere, including organizing prisoner exchanges, returning deported citizens, and attracting humanitarian aid. Ukraine cooperates with international institutions to hold Russia accountable for war crimes and to obtain compensation for damages. Ukrainian diplomacy in the context of the Russian-Ukrainian war is aimed at using the full range of diplomatic measures to achieve security and a just peace in Ukraine. It not only complements military efforts but directly influences the state's ability to withstand challenges, maintain global support, and lay the foundation for future security and recovery.

Among the main challenges of modern Ukrainian diplomacy are the need for further institutional reform, effective personnel policy, digitalization of diplomatic activities, and adaptation to new formats of international interaction. Development prospects are associated with deepening European integration processes, expanding participation in international organizations, and introducing innovative diplomatic tools. A promising new type of diplomacy is cyber diplomacy. Its main priorities include the security dimension (establishing contacts with allies and countering hostile efforts), the humanitarian dimension (protection of human rights, freedom, autonomy, and democracy), counteracting monopolization and concentration of power, the technological dimension (engagement of advanced technologies and increasing technological capacity), the economic dimension (expanding business opportunities and economic growth), and the legal dimension (leadership in developing balanced norms for cyberspace regulation). According to scholars, this approach should also be extrapolated to global digital policy in international relations, taking into account global trends and the aggressive war initiated by Russia.

In conclusion, the historical experience of the development of Ukraine's diplomatic service demonstrates a complex but consistent process of formation of national diplomacy. From the first international contacts of Kyivan Rus to modern professional diplomatic activity, Ukraine has gone through the path of institutionalization, professionalization, and integration into the global system of international relations. The application of historical experience is an important factor in enhancing the effectiveness of modern diplomacy, especially in the context of global challenges. It allows not only preserving national diplomatic traditions but also forming innovative approaches to implementing Ukraine's foreign policy.

KEY WORDS: *diplomacy, diplomatic activity, diplomatic mission, international relations, Ukrainian statehood.*

REFERENCES

1. Palahusynets, R. V. (2020). The role of the diplomatic service in the formation of effective public administration of the state's foreign policy. *Public Administration: Improvement and Development*. 2. DOI: 10.32702/2307-2156-2020.2.38 (In Ukrainian).
2. Definition of the concept of "Diplomacy". The role of diplomacy at the beginning of the 21st century in solving global problems of modernity. (n.d.). <http://kimo.univ.kiev.ua/DKS/05.htm> (In Ukrainian).
3. Repetskyi, V. (2002). *Diplomatic and Consular Law: Textbook*. Lviv: Biblios. 352 s. (In Ukrainian).
4. Matviienko, V. Diplomacy. (2011). *Political Encyclopedia*. Ed. board: Yu. Levenets (head), Yu. Shapoval (deputy head), et al. Kyiv: Parliamentary Publishing House, p. 214. (In Ukrainian).
5. Martynov, A.Yu. (2009). International Relations. *Encyclopedia of the History of Ukraine: in 10 vols*. Vol. 6. Ed. board: V.A. Smolii (head), et al.; Institute of History of Ukraine, NAS of Ukraine. Kyiv: Naukova Dumka, pp. 713. (In Ukrainian).
6. Matviienko, V. M., Vedenieiev, D. V., Holovchenko, V. I., Bilousov, M. M., & Zlenko, A. M. (2007). Diplomacy. *Encyclopedia of Modern Ukraine* [Electronic resource]. Ed. board: I.M. Dziuba, A.I. Zhukovskiy, M.H. Zhelezniak, et al.; NAS of Ukraine, Shevchenko Scientific Society. Kyiv: Institute of Encyclopedic Research of NAS of Ukraine. URL: <https://esu.com.ua/article-24350> (In Ukrainian).
7. History of Diplomacy: From Antiquity to the End of the 18th Century: manual for students of history specialties. (2014). Kyiv: Kyiv-Mohyla Academy Publishing House. 177 p. (In Ukrainian).
8. Hutiv, B. I. (2025). Formation and Development of the State of the Antes as the First Form of Ukrainian Statehood. *Law of Ukraine*, No. 1, pp. 45–55. DOI: <https://doi.org/10.33498/louu-2025-01-045> (In Ukrainian).
9. Shchodra, O. (2016). *Historical Geography of Ukraine from Ancient Times to the End of the 18th Century*. Lviv. (In Ukrainian).
10. Boiko, I.Y. (2017). Establishing the Date of the Foundation of the Ukrainian State: Historical and Legal Aspects. *ScienceRise: Juridical Science*, No. 1 (1), pp. 19–31. (In Ukrainian).
11. Tyshchik, B.Y., Boiko, I.Y. (2015). *History of State and Law of Ukraine: academic course: textbook*. Kyiv: In Yure, p. 808. (In Ukrainian).
12. Krypiakevych, I.P. *Galicia-Volhynia Principality*. 2nd ed., revised and supplemented. Institute of Ukrainian Studies named after I. Krypiakevych, NAS of Ukraine; ed. Ya.D. Isaievych. Lviv, 1999. – 220 s. (In Ukrainian).
13. Kulchitskyi, V., Tyshchik, B., Boiko, I. (2006). *Galicia-Volhynia State (1199–1349): monograph*. Lviv: Biblios, 280 p. (In Ukrainian).
14. Sokurenko, O.D. (2009). *Legal Personality of Ukraine: Historical and Legal Study: abstract of PhD dissertation in Law (specialty 12.00.01)*. Kyiv, 16 p. (In Ukrainian).
15. Chukhlib, T.V. (2001). Organization of the Diplomatic Service of the Ukrainian Cossack State in the Mid-17th Century. *Ukrainian Cossack State (1991–2001): collection of scientific articles*. Issue 8. Cherkasy, 2001, p. 67. (In Ukrainian).
16. History of State and Law of Ukraine: textbook in 2 vols. Ed. by V.Ya. Tatsii, A.Y. Rohozhyn. Vol. 2. Authors: V.D. Honcharenko, A.Y. Rohozhyn, O.D. Sviatotskyi, et al. Kyiv: In Yure Publishing House, 2000. 580 s. (In Ukrainian).
17. Myronenko, O.M. (1995) *Luminary of Ukrainian Statehood. Political and Legal Analysis of the Central Rada Activity*. Kyiv, p. 328. (In Ukrainian).
18. Vedenieiev, D. (2007). The System of Diplomatic Representation during the Directory of the Ukrainian People's Republic (1918–1920). In: *Ukraine Diplomatic*. Compilers: L. Huberskyi, P. Kryvonos, B. Humeniuk, A. Denysenko. Issue 8. Kyiv, 822 s. (In Ukrainian).
19. Declaration of the Ukrainian Directory of December 26, 1918. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0010300-18#Text> (In Ukrainian).
20. Universal of the Labour Congress of Ukraine. To the Ukrainian People. January 28, 1919. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0005300-19#Text> (In Ukrainian).
21. Lytvyn, M. (1998). *Ukrainian-Polish War of 1918–1919*. Institute of Ukrainian Studies named after I. Krypiakevych, NAS of Ukraine; Institute of East-Central Europe. Lviv, p. 488. (In Ukrainian).
22. Pavliuk, O. (1996). *Ukraine's Struggle for Independence and U.S. Policy (1917–1923)*. Kyiv, p. 112.
23. Tyshchik, B.Y. (2004). *West Ukrainian People's Republic (1918–1923): History of State and Law*. Lviv: Triada Plus, 392 p. (In Ukrainian).
24. Peculiarities and Priorities of Ukrainian Diplomacy in Wartime. Opinions and Positions of Experts. December 2024. <https://razumkov.org.ua/images/2024/12/19/2024-PASHKOV-SOCIO-ZP-3.pdf> (In Ukrainian).
25. *Ukrainian Diplomacy in Wartime*. Kherson Regional Universal Scientific Library named after Oles Honchar. <https://lib.kherson.ua/ukrainska-diplomatiya-voennogo-chasu.htm> (In Ukrainian).
26. Mezhenka, O.V., Vovk, S.O., Novoskoltseva, L.O. Ukrainian Diplomacy: From Independence to Modern Challenges. *Bulletin of Mariupol State University. Series: History*. Political Science, 2024, Issue 39, p. 96–119. <https://visnyk.mu.edu.ua/index.php/politologia/article/view/303/298> (In Ukrainian).